

WAEH project – oogdruppelprocedure

Onderstaand vindt u het Vlaams-Nederlandse oogdruppelprotocol. In 2015 zijn de protocollen van Het Oogziekenhuis Rotterdam en de oogheelkundige afdeling van de UZ Leuven met elkaar vergeleken. Op basis van deze twee protocollen is het onderstaande protocol voortgekomen. Zowel Het Oogziekenhuis Rotterdam als de oogheelkundige afdeling van de UZ Leuven zijn founding members van de World Association of Eye Hospitals. Meer informatie over de WAEH kunt u vinden op www.waeh.org.

Omschrijving

Correcte werkwijze toedienen oogdruppels/oogzalf bij patiënten.

Doel

De door de (oog)arts voorgeschreven oogmedicatie wordt adequaat toegediend, zodat het medicament gedeeltelijk ook het inwendige van het oog bereikt.

Doelgroep/toepassingsgebied

Oogartsen, arts assistenten, spreekuurassistenten, verpleegkundigen, MOA'S, TOA'S, medewerkers poli OK.

Samenvatting

Dit protocol omschrijft een locale behandelingsmethode, waarbij de voorgeschreven oogmedicatie in de conjunctivaalzak wordt toegediend.

Verantwoordelijkheden

- Spreekuurassistenten, verpleegkundigen, MOA's, TOA's, medewerkers poli OK, oogartsen en arts assistenten voor het volgen van dit protocol
- Oogartsen en arts assistenten voor het juist voorschrijven van oogdruppels
- Bovengenoemde zijn verantwoordelijk voor het bijhouden van de volgende kennis:
 - Kennis van de anatomie, fysiologie en pathologie van het oog
 - De werking en bijwerkingen van de oogdruppels
 - Kennis van de nieuwe technieken van oogdruppelen en beheersing van deze techniek
- Bovengenoemde zijn verantwoordelijk bij het optreden van complicaties om op adequate wijze te kunnen ingrijpen en actie te ondernemen.

Definities

- Miotica: oogdruppels die een vernauwing van de pupil geven
- Mydriatica: oogdruppels die een verwijding van de pupil geven

Handelingsbevoegdheid

- Spreekuurassistenten, verpleegkundigen, MOA's, TOA's, medewerkers poli OK, oogartsen en arts assistenten voor het volgen van dit protocol
- Oogartsen en arts assistenten voor het juist voorschrijven van oogdruppels

Benodigdheden

- Opdracht oogdruppelen van arts of geprotocolleerde opdracht voor de handeling
- Juiste oogmedicatie
- Gaasjes of tissues
- Bekkentje

Werkwijze-Uitvoering

Inhoudsopgave

- I. Algemene controles vóór het oogdruppelen
- II. Toedienen oogdruppels bij volwassenen
- III. Toedienen oogdruppels bij kinderen
- IV. Toedienen oogzalf
- V. Toedienen meerdere oogdruppels en /of oogzalf
- VI. Bewaarcondities
- VII. Werkwijze na onjuiste toediening
- VIII. Rapportage

I. Algemene controles vóór het toedienen van oogdruppels

- 1.** Juiste patiënt (naam/geboortedatum?)
- 2.** Juiste oog (OD/OS/ODS)? (controleer in dossier en fysiek)
- 3.** Juiste medicatie? (controleer in dossier en fysiek)
- 4.** Juiste concentratie/correcte dosering? (controleer in dossier en fysiek)
- 5.** Volg het voorschrift van de (oog)arts (controleer in dossier)
- 6.** De houdbaarheid/vervaldatum? Zie VI. bewaarcondities.
- 7.** Indicatie van de oogdruppel/patiënt?
- 8.** Is rekening gehouden met eventuele allergieën van de patiënt?
- 9.** Juiste druppeltijdstip (controleer in dossier)
 - 9.1.** indicatie oogarts/operatieprotocol
 - 9.2.** verspreid druppeltijden altijd zoveel mogelijk over het etmaal
- 10.** Draagt patiënt contactlenzen? (deze verkleuren door het conserveermiddel uit de druppelvloeistof en moeten om die reden altijd uitgedaan worden vóór het druppelen. Harde lenzen kunnen direct na het druppelen ingedaan worden en zachte lenzen (en daglenzen) pas 30 minuten na het druppelen indoen.
- 11.** Geef de patiënt uitleg
 - 11.1.** over de handeling
 - 11.2.** het doel van de oogdruppels
 - 11.3.** eventuele bijwerkingen
- 12.** Laat de patiënt de juiste houding aannemen
- 13.** Is het oog schoon? Zo niet, reinig het oog van buiten naar binnen met een t nat gemaakt gaas/tissue . Voor elke strek een schone tissue/gaas gebruiken.

II. Werkwijze toedienen oogdruppels

1. observeer het oog:
 - 1.1. secreties/korstjes
 - 1.2. zwelling/oedeem
 - 1.3. rood
 - 1.4. pijn
 - 1.5. troebelheid van de cornea
2. Laat de patiënt rechtop zitten of liggen
3. Was uw handen en droog ze goed af
4. Indien het oog vuil is, het oog schoonmaken met een gaasje met lauw water. Strijk van buiten naar binnen en neem steeds een nieuw gaasje. Was hierna opnieuw uw handen.
5. Open het oogdruppelflesje en leg het dopje op een schone tissue of houd het tussen je pink in je vrije hand
6. Ga indien mogelijk achter de patiënt staan en laat het hoofd tegen je buik steunen. Lukt dit niet:
 - 6.1. ga naast de patiënt staan en laat de patiënt het hoofd achterover doen.
 - 6.2. patiënt kan ook blijven liggen
7. Trek met behulp van een gaasje/tissue zachtjes het onderooglid iets naar beneden zodat de conjunctivaalzak open staat ('gootje') met de niet-dominante hand
8. Steun met de druppelhand (de dominante hand of schrijfhand) op voorhoofd/neusbrug of slaap en houdt een afstand van tenminste 3 cm
9. Houdt het flesje schuin boven het oog, zodat de punt niet naar het oog wijst. Het risico op schade aan het oog bij een eventuele schrikreactie wordt hierdoor verminderd.
10. Vraag patiënt met beide ogen naar het plafond te kijken
11. Druppel één druppel in het midden van de conjunctivaalzak (=gootje), zonder deze aan te raken. Meer kan de conjunctivaalzak niet opnemen
12. Indien u met het flesje oog, oogleden of wimpers heeft aangeraakt:
 - 12.1. Eigen flesje van patiënt in thuisituatie: afgewen met schone tissue is voldoende
 - 12.2. Eigen flesje van patiënt bij gebruik in ziekenhuis: oogdruppelflesje weggooien en nieuw flesje in gebruik nemen ivm infectierisico
 - 12.3. Flesjes voor algemeen gebruik: oogdruppelflesje altijd weggooien ivm infectierisico
13. Vraag de patiënt na het druppelen direct het oog zachtjes te sluiten (niet knippen!)
14. Laat de patiënt de traanbuis 1 minuut dichtdrukken om bijwerkingen te voorkomen..
15. Overtollig traanvocht afvegen met een schoon gaasje of tissue
16. Na het druppelen van een patiënt altijd de handen wassen of desinfecteren met handalcohol
17. Breng eventueel een oogverband of oogschelp aan
18. Instrueer de patiënt
 - 18.1. Om niet in de ogen te wrijven
 - 18.2. Patiënt kan na de toediening van de oogdruppel eventjes wazig zien
 - 18.3. Sommige oogdruppels kunnen eventjes prikken
19. Oogdruppelflesje afsluiten en bewaren op de daartoe bestemde plaats zoals medicatieruimte of koelkast

III. Oogdruppelen bij kinderen

Volg het protocol voor volwassenen, maar:

1. Als u in het oogdruppelflesje knijpt, vermeld er dan altijd bij dat het oog een beetje nat aanvoelt door de oogdruppels.
2. Als kinderen bang zijn en hun ogen dicht knijpen:
 - 2.1. Laat het kind het hoofd achterover houden en zeg dat het de ogen dicht moet knijpen
 - 2.2. Laat een oogdruppel in het midden van de bovenste oogleden/wimpers vallen en zeg dat dan de ogen weer open mogen
3. traanbuis dichthouden
Op deze manier komt het grootste deel van de oogdruppel toch op de plaats van bestemming.

IV. Werkwijze toedienen oogzalf

1. Volg: 'Werkwijze oogdruppelen' tot en met punt 8 (lees i.p.v. 'druppelflesje': 'tube zalf')
2. Houdt de tube schuin boven het oog, zodat de punt niet naar de cornea wijst
3. Laat de hand op het voorhoofd van de patiënt rusten.
4. Vraag patiënt met beide ogen naar boven te kijken.
5. Knijp in de tube en laat een reepje zalf van 0,5 à 1 cm midden in de conjunctivaalzak vallen. Raak hierbij het oog, de oogleden en de wimpers niet aan. Indien de zalf moeilijk uit de tube komt of moeilijk van de tube loslaat: warm de tube even op tussen de handen.
6. Indien de tube oog, oogleden of wimpers heeft geraakt:
 - 6.1. Eigen tube van patiënt in thuissituatie: afvegen met schone tissue is voldoende
 - 6.2. Eigen tube van patiënt bij gebruik in ziekenhuis: weggooien en nieuwe tube gebruiken i.v.m. infectierisico
 - 6.3. Tube voor algemeen gebruik: weggooien i.v.m. infectierisico
7. Vraag de patiënt na het toedienen van de zalf het oog zachtjes te sluiten (niet knijpen). Trek eventueel het onderste ooglid voorzichtig over de zalf
8. Indien nodig (i.o.v. de oogarts) een oogverband of een oogschelp aanbrengen
9. Indien nodig (i.o.v. de oogarts) een drukverband geven:
 - 9.1. Gebruik altijd 2 eye pads
 - 9.2. Één eye pad dubbel gevouwen op het gezalfde oog (vouw onderaan)
 - 9.3. Één ongevouwen eye pad hieroverheen
 - 9.4. Bevestig met 3 of 4 brede kleefpleisters:
 - 1 in het midden van het oogverband
 - 2 kleefpleisters in een boog zodat de uiteinden over elkaar komen
 - Eventueel een 4de recht in het midden van het oogverband
 - 9.4.1.1. Doel: het oog rust geven en de zalf in te laten werken.
10. Bij alle patiënten handen wassen of handen reinigen met handalcohol, niet alleen bij patiënten met een ooginfectie.
11. Veeg de restjes van de zalf aan de tube af met een steriele kompres.
12. Schroef dopje terug op de tube

V. Toedienen meerdere oogdruppels en/of oogzalf

1. Wacht minimaal 5 minuten tussen verschillende soorten oogdruppels/oogzalf

2. Bij verschil in viscositeit eerst druppelen met de lagere viscositeit, dan druppelen met de hogere viscositeit
3. Oogzalf altijd als laatste geven i.v.m. de langere werking.

VI. Bewaarcondities

1. Noteer altijd de datum van openen op het flesje. Op minims en eigen serum oogdruppels ook het tijdstip van openen noteren i.v.m. korte houdbaarheid.
2. Oogmedicatie zonder vermelding van datum van openen altijd weggooien!
3. Zorg bij persoonsgebonden oogmedicatie (minims/eigen serum oogdruppels) dat deze voorzien zijn van patiëntgegevens (etiket).
4. Indien van een dop niet duidelijk is op welk oogdruppelflesje deze hoort: dop weggooien! Er is geen infectierisico bij een open oogdruppelflesje. Er is wel risico op verontreiniging van de oogmedicatie met ander oogmedicatie indien per ongeluk een dopje op een verkeerd flesje wordt gedraaid. In de thuissituatie moet de patiënt het oogdruppelflesje wel altijd afsluiten. Tube oogzalf en minims wel altijd met het dopje afsluiten.
5. Lees altijd de bijsluiter van de oogmedicatie i.v.m. de specifieke instructies t.a.v. houdbaarheid en bewaarcondities. Standaard geldt:

	Houdbaarheid na opening	Bewaarcondities
Oogdruppels in standaard flesje	1 maand	Zie bijsluiter
Oogdruppels in 'COMOD systeem'	6 maanden	Zie bijsluiter
Eigen serum oogdruppels	Maximaal 48 uur Dit is mij vorige week doorgegeven dat dit is veranderd!	- Na opening in koelkast bewaren - Ingevroren 2 maanden houdbaar (diepvries)
Oogdruppels zonder conserveermiddel/minims	Bij gebruik bij dezelfde patiënt: 24 uur houdbaar. Anders direct weggooien: nooit gebruiken bij andere patiënten!	Zie bijsluiter
oogzalven	1 maand	

VII. Werkwijze na onjuiste toediening oogmedicatie

Wordt een verkeerde druppel toegediend of wordt in het verkeerde oog gedruppeld, spoel het betreffende oog dan schoon met een fysiologische zoutoplossing en licht de behandelende arts zo **spoedig** mogelijk in.

VIII Rapportage

1. Schriftelijk in verpleegdossier:
 - 1.1. noteer de uitgevoerde zorg
 - 1.2. noteer bijvoorbeeld één van de onderstaande observaties van het oog voor en na de toediening van oogdruppels:
 - 1.2.1. secreties: hoeveelheid en kleur

- 1.2.2. zwelling en oedeem
- 1.2.3. roodheid
- 1.2.4. korstjes, irritatie van de oogleden
- 1.2.5. roodheid en zwelling van de conjunctiva
- 1.2.6. troebelheid van de cornea
- 1.2.7. pijn
- 1.3. noteer eventuele lichamelijke klachten van de patiënt voor en na de toediening van de oogdruppel, zoals:
 - 1.3.1. snelle polsslagen
 - 1.3.2. collabereren
 - 1.3.3. urineretentie of andere urinaire problemen
 - 1.3.4. ademhalingsklachten/longproblemen
 - 1.3.5. psychotische problemen/verwardheid
2. Mondelinge verslaggeving tijdens patiëntenoverdracht:
 - 2.1. Indien het oog of de patiënt slecht reageert op de toegediende oogdruppels
3. Mondelinge verslaggeving aan arts:
 - 3.1. Indien het oog of de patiënt slecht reageert op de toegediende oogdruppels

Indicaties oogdruppels/oogzalf

1. Diagnostisch:
 - 1.1. Pupil verwijden voor onderzoek (mydriatica)
 - 1.2. Oog kleuren voor onderzoek
2. Therapeutisch:
 - 2.1. Behandelen van infecties en ontstekingen (antibiotica/corticosteroiden)
 - 2.2. Veel gebruikte antibiotica: Globenicol, Sofradex, Soframycine, Terramycine, Terra cortril, Ultracortenol, Gentamytrex en Dexamytrex
 - 2.3. Voorkomen uitdrogen cornea
 - 2.4. Verlagen/stabiliseren oogdruk
 - 2.5. Pupil vernauwen (miotica)
 - 2.6. Vervangen van traanvocht
 - 2.7. Voorkomen van infecties
3. Pre operatief:
 - 3.1. Pupil verwijden
 - 3.2. Pupil vernauwen
 - 3.3. Desinfecteren
4. Per operatief:
 - 4.1. Oppervlakte anesthesie (verdoven): Novesine, Cocaine
5. Post operatief:
 - 5.1. verkleinen van ontstekingen en complicaties

Indicaties gebruik minims (oogdruppels zonder conserveermiddel)

1. Peri operatief
2. Oogletsel door perforatie (perforerend oogletsel is ieder letsel waarbij een open verbinding tussen de buitenwereld en de oogbolinhoud is opgetreden. Ook de z.g. 'gedekte perforatie' (spontaan gesloten, zonder lekkage op het moment van onderzoek) is een perforerend oogletsel)
3. Overgevoeligheid voor conserveringsmiddelen

4. Epitheliotoxiciteit door conserveringsmiddelen
5. Geneesmiddel is niet verkrijgbaar in geconserveerde vorm
6. Extended wear van zachte contactlenzen (bijvoorbeeld bandagelens)
7. Kunsttraan bij daily wear zachte contactlenzen
8. Contactallergie op de huid door conserveringsmiddel
9. Conservering is ongewenst wegens chronisch gebruik (bijvoorbeeld glaucoom)

Contra-indicaties oogdruppels/oogzalf

1. Allergie voor één van de bestanddelen van de oogdruppel
2. Geen mydriatica bij nauwe oogkamerhoek
3. Geen oogdruppels met corticosteroïden bij cornea-epitheelproblemen (geeft remming van de epitheelgenezing)
4. Cave Atropine bij patiënten met prostaatproblemen (gevaar voor urineretentie)

Complicaties/Bijwerkingen

1. Net als andere medicijnen kunnen oogdruppels en oogzalf allergische reacties veroorzaken (zwellings, roodheid van de conjunctiva en irritatie)
2. Bijwerkingen kunnen zich zowel lokaal (in en rond het oog) voordoen als systemisch (in het gehele lichaam).
 - 2.1. Lees altijd de bijsluiter van de oogdruppels om te weten wat mogelijke bijwerkingen kunnen zijn
 - 2.2. Bijwerkingen kunnen voorkomen worden door slechts 1 druppel per keer te druppelen (en geen straaltje)
 - 2.3. Bijwerkingen kunnen voorkomen worden door de traanbuis 1 minuut dicht te drukken na het druppelen.
 - 2.4. Mocht een patiënt toch last van bijwerkingen hebben laat de patiënt dan de traanbuis 3 minuten dicht houden
 - 2.5. Informeer bij ernstige en/of aanhoudende bijwerking altijd de behandelende oogarts.
3. Wees extra alert op:
 - 3.1. allergische reacties na toediening van antibiotica
 - 3.2. bijwerkingen na toediening van oogdruppels bij ouderen en kinderen met astma/COPD/diabetes mellitus en hartfalen
 - 3.3. algemeen toxische verschijnselen (droge mond, koorts prikkelbaarheid, hallucinaties)
 - 3.4. anticholinesterase werking op allerlei organen (speeksel/zweetsecretie, spierzwakte, braken) na toediening miotica
 - 3.5. verminderd zicht
 - 3.6. patiënt kan collabereren
4. Raadpleeg het Farmacotherapeutisch Kompas (www.fk.cvz.nl) of download de app voor actuele informatie over o.a. indicaties, contra-indicaties en bijwerkingen van alle oogmedicatie. (www.bcfi.be)
5. Oog aanraken
6. Verkeerde druppel: zie **VII. Werkwijze na onjuiste toediening oogmedicatie**
7. beschadiging van het oog door aanraking: arts waarschuwen.

Literatuur/bronvermelding

1. Farmacotherapeutisch Kompas
2. Lareb, nederlands bijwerkingen centrum
3. Ophthalmologica
4. Werkgroep Infectie Preventie
5. www.Oogdruppelen.nl
6. Cursus oogheelkundige zorg België en Nederland
7. Oogheelkundige Zorg, Ransijn, A.G.M., Uitgeverij de Tijdstroom, Utrecht, 1996

Beoordelaars

1. apotheker
2. verpleegkundige
3. oogarts
4. hygiënist